

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

Elewacji kościoła pw. św. Katarzyny Męczennicy przy ulicy Kilińskiego 1 w Poddębicach

konservator dzieł sztuki

mgr Jakub Skupień

Poddębice 2023

Spis treści

DANE INWENTARYZACYJNE OBIEKTU	3
HISTORIA KOŚCIOŁA P.W. ŚW KATARZYNY MĘCZENNICZY	3
PRZEDMIOT I CEL OPRACOWANIA	4
STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ	4
PROPONOWANY PROGRAM PRAC.....	5
UWAGI KOŃCOWE.....	6
DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA.....	7

DANE INWENTARYZACYJNE OBIEKTU

Przedmiotem opracowania jest elewacja kościoła p.w. św Katarzyny Męczennicy przy ulicy Kilińskiego 1 w Poddębicach, który został wybudowany około roku 1610 i wpisany jest do rejestru zabytków 101 z dnia 10.12.1967.

HISTORIA KOŚCIOŁA P.W. ŚW KATARZYNY MĘCZENNICY

Kościół parafialny w Poddębicach, usytuowany w sercu miasta, na północnej pierzei rynku, jest świątynią wybudowaną około roku 1610 z inicjatywy rodziny Grudzińskich. Miejsce to ma bogatą historię, będąc dawnym grodziskiem, które składało się z prywatnego drewnianego kościoła oraz dworu właścicieli Poddębic.

Pierwotny kościół został zastąpiony obecną świątynią, a fundatorem parafii był Jan Chebda, dziekan gnieźnieński, który pozostawił zapis na utworzenie ołtarza przy tym kościele. W roku 1461, arcybiskup gnieźnieński Jan Odrowąż poświęcił ołtarz Najświętszej Maryi Panny i św. Katarzyny.

Parafia Świętej Katarzyny Dziewicy i Męczennicy została założona 21 października 1443 roku przez arcybiskupa Wincentego Kota, a jej patronką stała się dziedziczka Poddębic, Katarzyna z Chebdów. Kościół, pierwotnie jednonawowy z wielobocznie zamkniętym prezbiterium, został zbudowany w stylu późnego renesansu.

Na północ od prezbiterium znajdują się prostokątna zakrystia, skarbiec i kaplica na planie kwadratu nakryta eliptyczną kopułą. Obok nawy znajduje się okrągła wieżyczka z klatką schodową na chór i nad sklepienia. Wnętrze kościoła ozdobione jest pilastrami wspierającymi belkowanie z wydatnym gzymsem.

Sklepienia kolebkowe z lunetami, zachowane w prezbiterium, zostały rekonstruowane w nawie. Okna są wysokie, półkoliste, a w tarczach lunet znajdują się okrągłe okna. Późnorennesansowa dekoracja stiukowa z cienkimi wałkami i rozetami zdobi prezbiterium, a w narożnych kartuszach znajdują się monogramy Jezusa i Maryi oraz herby fundatorów: Grzymała, Lubicz, Pomian i Poraj.

W 1895 roku, z inicjatywy miejscowego proboszcza księdza Wyrzykowskiego oraz dziedzica majątku Poddębice, hrabiego Napoleona Zakrzewskiego, przeprowadzono rozbudowę kościoła. Dodano nawy boczne, chór, skarbczyk oraz kaplicę Zakrzewskich. W ciągu XIX wieku, kościół niestety doznał kilku pożarów, które miały miejsce w latach 1881, 1894 i 1900.

Do najcenniejszych zabytków należą bogato zdobiony i złożony ołtarz z XVII wieku, inkrustowana ambona z postaciami ewangelistów i motywami roślinnymi, kamienny ołtarz Matki Boskiej oraz ołtarz Serca Jezusa. Fasada kościoła jest ozdobiona elementami barokowymi, takimi jak woluty i spływy, oraz renesansowymi detalami, jak attyka.

Po prawej stronie znajduje się kaplica z XVII-wiecznym ołtarzem. Obok kościoła wznosi się murowana dzwonnica z XVII wieku oraz kaplica Zakrzewskich. To miejsce stanowi ważny element historii i dziedzictwa Poddębic, zachwycając swoją architekturą i bogactwem artystycznych detali.

PRZEDMIOT I CEL OPRACOWANIA

Przedmiotem opracowania jest kompleksowa renowacja elewacji kościoła św. Katarzyny Męczennicy w Poddębicach, która obejmuje szereg działań związanych z naprawą i poprawą stanu technicznego różnych elementów budynku. Celem tego opracowania jest przede wszystkim przygotowanie szczegółowego planu działań konserwatorskich oraz remontowych, które pozwolą na skuteczne naprawienie istniejących problemów, poprawę funkcjonalności oraz estetyki elewacji, oraz zapobieżenie dalszym uszkodzeniom.

Zaleca się monitorowanie stopnia zawilgocenia ścian zewnętrznych, naprawy niekorzystnie opracowanych styków murów kościelnych z gruntem, wykonanie przeglądu i konserwacji dachu oraz systemu odprowadzania wody opadowej. Ponadto planuje się usunięcie i wymianę uzupełnień cementowych tynków, a także zbadanie i przywrócenie pierwotnego profilowania gzymsów.

Ważnym elementem jest również dobór odpowiedniej kolorystyki elewacji. W tym celu należy przeprowadzić dodatkowe badania stratygraficzne. Jeżeli badania nie wykażą pierwotnej kolorystyki, konieczne jest zastosowanie projektu kolorystyki opartego na barwach odkrytych podczas prac konserwatorskich manierystycznej willi rodziny Grudzińskich.

Opracowanie ma na celu nie tylko naprawę istniejących uszkodzeń, ale także ochronę wartości historycznych i estetycznych kościoła poprzez zastosowanie odpowiednich technik konserwatorskich i materiałów. Dodatkowo, uwzględniając fakt wpisu do rejestru zabytków oraz obowiązujące przepisy, prace renowacyjne muszą być zgodne z wymogami konserwatorskimi oraz uzyskać akceptację odpowiednich instytucji nadzorujących.

STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ

Stan zachowania Kościoła św. Katarzyny w Poddębicach jest obecnie niepokojący z powodu zawilgocenia murów. Zawilgocenie to wynika głównie z niewłaściwie zarządzanego terenu wokół kościoła. Wprowadzone zmiany, takie jak podniesienie terenu do budowy drogi procesyjnej, przyczyniły się do niestabilności i zwiększenia problemów z wilgocią. Mur obecnie utrzymuje nasyp ziemi, oraz został dodatkowo przebudowany bliżej kościoła od strony prezbiterium ze względu na utworzony wjazd, co nasiliło problem zawilgocenia, szczególnie w najniższych partiach budowli.

Brak możliwości skutecznego odparowania wody opadowej, wynikający z przybliżenia muru do konstrukcji kościoła, zaostrza sytuację, pomimo że wokół kościoła wykonano odpływy odprowadzające wodę z dachu poza mur ogrodzeniowy. Zaleca się dodatkowe badania wilgotności muru. Również zalecane działania, takie jak opracowanie mapy spadków i usunięcie betonów oraz kostek brukowych, mają na celu przywrócenie odpowiedniej dystrybucji wody wokół zabytku. Dodatkowo, twarde powierzchnie takie jak beton i kostka brukowa sprzyjają efektowi odbijania się kropli deszczu od podłoża. Oznacza to, że woda, zamiast być wchłaniana i transportowana naturalnym spadkiem, odbija się i może gromadzić się u podstawy murów. Taki stan rzeczy prowadzi do dodatkowego zawilgocenia tynków, co z czasem może nawet skutkować ich uszkodzeniem strukturalnym lub rozwojem pleśni i grzybów.

Tynk, będąc materiałem porowatym i chłonnym, może przyczyniać się do akumulacji wilgoci, co tworzy idealne środowisko dla rozwoju zagrożeń mikrobiologicznych. Na zdjęciach mikroskopowych uwidoczniły się mikroorganizmy, które charakteryzują się specyficznymi kształtami i strukturami, tworząc gęste skupiska.

Stan zachowania wyższych partii elewacji kościoła jest niepokojący, głównie ze względu na widoczne uszkodzenia tynków. Uszkodzenia te są efektem działania wielu czynników atmosferycznych, takich jak opady deszczu, wilgoć powietrza, a także ekstremalne zmiany temperatury. Zimą dodatkowo dochodzi do cyklu zamarzania i rozmrażania wody w strukturze tynku, co prowadzi do rozszerzania się wody i rozsadzania materiału. Te procesy prowadzą do stopniowego wypłukiwania spoiwa, co zostało zaobserwowane podczas badań stratygraficznych, oraz do tworzenia się pęknięć, które z kolei skutkują odpadaniem fragmentów tynku i dekoracji. W efekcie obserwuje się dezintegrację struktury tynku i powstawanie ubytków, co znacząco wpływa na estetykę elewacji kościoła. To stanowi poważne wyzwanie konserwatorskie, wymagające szybkiego i skutecznego działania w celu zapobiegania dalszym uszkodzeniom.

W przyszłości będzie również konieczne rozważenie działań konserwatorskich skierowanych na inne kluczowe elementy kościoła, takie jak drzwi, witraże oraz drewniane okna, których stan techniczny obecnie nie jest zadowalający. Te komponenty są równie narażone na działanie czynników zewnętrznych i czasu, co elewacja, i podobnie jak ona, wymagają odpowiedniej uwagi. Konserwacja tych elementów będzie miała kluczowe znaczenie dla zachowania zarówno funkcjonalności, jak i mikroklimatu. Odpowiednie zabezpieczenie i restauracja drzwi, witraży oraz okien drewnianych pozwoli na zachowanie ich historycznego charakteru oraz zapewni lepszą ochronę wnętrza budowli.

PROPONOWANY PROGRAM PRAC

Prace konserwatorskie oraz renowacyjne nad tynkami z powłokami malarskimi oraz detalami architektonicznymi obejmują szereg działań:

1. Wykonanie dokumentacji fotograficznej, przedstawiającej stan obiektu przed rozpoczęciem prac.
2. Przeprowadzenie rozszerzonych badań stratygraficznych w wyższych partiach kościoła po ustawieniu rusztowań, mających na celu odkrycie pierwotnej kolorystyki oraz zbadanie profilowań gzymsów.
3. Usunięcie zabrudzeń, nawarstwień wtórnych, nieodpowiednich uzupełnień cementowych, łuszczących się warstw farby i tynków odparzonych.
4. Profilaktyczna dezynfekcja ścian przy użyciu specjalistycznych preparatów, takich jak np. BFA firmy Remmers.
5. Wykonanie wzmocnienia strukturalnego osypujących się fragmentów za pomocą preparatu gruntującego, takiego jak np. SILICATEFESTIGER firmy Remmers, co zwiększa trwałość i stabilność tynków oraz detali architektonicznych.
6. Uzupełnienie ubytków przy użyciu tynków wapiennych przeznaczonych do stosowania na zabytkowych podłożach oraz w partiach cokołowych tynków renowacyjnych, takich jak np. VORSPRIZMORTEL i SANIERPUTZ - WTA firmy Remmers.

7. Nałożenie nowej powłoki malarskiej, ustalenie kolorystyki, aby jak najwierniej odwzorować oryginalne barwy i estetykę, zgodnie z ustaleniami z WUOZ. Użycie systemu farb, np. KAIM SODALIT.
8. Ewentualne zarysowania muru, ujawnione podczas prac, będą oceniane i, jeśli to konieczne, zespolone pod nadzorem projektanta.

UWAGI KOŃCOWE

Zalecenia są kluczowe do zabezpieczenia zabytku przed dalszym degradowaniem i przygotowania go do przyszłego remontu elewacji. Ze względu na możliwość wystąpienia problemów nie zawartych w programie prac wymagany jest stały nadzór konserwatorski do podejmowania decyzji. Podczas wykonywania prac należy opracować dokumentację powykonawczą.

DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA

Fot. 1: Elewacja zachodnia obiektu - Widok elewacji zachodniej, prezentujący ogólną kondycję i stan zachowania frontowej fasady.

Fot. 2: Elewacja zachodnia, nawa boczna lewa - Widok na lewą nawę boczną elewacji zachodniej, ukazujący elementy architektoniczne i ich stan zachowania.

Fot. 2: Elewacja zachodnia, nawa boczna prawa - Widok na prawa nawę boczną elewacji zachodniej, ukazujący elementy architektoniczne i ich stan zachowania.

Fot. 4: Fragment elewacji południowej - Zbliżenie na część elewacji południowej, ilustrujące stan tynków.

Fot. 5: Fragment elewacji zachodniej - Analiza wpływu kostki brukowej na stan zachowania tynków elewacji zachodniej.

Fot. 6: Fragment elewacji południowej - Dokumentacja wpływu warstwy cementowej na cokół, z uwzględnieniem skutków nagromadzenia wilgoci i procesów odparowania w górnych partiach cokołu.

Fot. 7: Fragment elewacji południowej - Powtórzenie wniosków z Fot. 6, z identycznym stanem zachowania tynków.

Fot. 9: Elewacja północna - Widok na elewację północną z zaznaczonym zagrożeniem mikrobiologicznym, wpływającym na degradację materiałów budowlanych.

Fot. 9: Elewacja północna - Widok na elewację północną z zaznaczonym zagrożeniem mikrobiologicznym, wpływającym na degradację materiałów budowlanych.

Fot. 10: Elewacja południowa - Zniszczeń w wyższych partiach elewacji południowej, wskazująca na potrzebę szczegółowej analizy i interwencji konserwatorskich.